

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

1. Carrer d'en Llop

«Els amants»

Libre de meravelles

«La carn vol carn.»
Ausias March

No hi havia a València dos amants com nosaltres.
Feroçment ens amàvem des del matí a la nit.

Tot ho recorde mentre vas estenent la roba.
Han passat anys, molts anys; han passat moltes coses.

De sobte encara em pren aquell vent o l'amor
i rodolem per terra entre abraços i besos.

No comprenem l'amor com un costum amable,
com un costum pacífic de compliment i teles
(i que ens perdone el cast senyor López-Picó).

Es desperta, de sobte, com un vell huracà,
i ens tomba en terra els dos, ens ajunta, ens empeny.

Jo desitjava, a voltes, un amor educat
i en marxa el tocadiscos, negligentment besant-te,
ara un muscle i després el peçó d'un orella.

El nostre amor és un amor brusc i salvatge,
i tenim l'enyorança amarga de la terra,
d'anar a rebolcons entre besos i arraps.

Què voleu que hi faça! Elemental, ja ho sé.
Ignorem el Petrarca i ignorem moltes coses.
Les estances de Riba i les *Rimas* de Bécquer.

Després, tombats en terra de qualsevol manera,
compremem que som bàrbars, i que això no deu ser,
que no estem en l'edat, i tot això i allò.

No hi havia a València dos amants com nosaltres,
car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

2. Plaça Redona, encreuament del carrer de la Pescateria amb el carrer dels Jofrens

«Teoria i pràctica de la flor natural. Ací em pariren i ací estic»

Llibre de meravelles

Ací em pariren i ací estic.
I com que em passen certes coses,
ací les cante, ací les dic.

Ací em pariren, ací estic.
Ací treballe i done besos.
Ací agonitze i ací em ric.

Ací defense unes collites.
Deu veritats i quatre mites.

Ací em pariren i ací estic,
pobre de béns i ric de dies,
pobre de versos, d'afanys ric.

Cante l'amor i les parelles
que viuen, beuen i se'n van.
Cante un amor de contraban.

Cante l'amor, cante els amants.
No sé tampoc si açò són cants.

Dic les coses que vénen, van,
tornen un dia, altre se'n van,
l'esperança de contraban.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

3. Carrer dels Cabillers

«Ací»

Libre de meravelles

«Deixant amics e fills plorant entorn.»
Ausiàs March

ACÍ estigué la casa on visqué Ausiàs March.
D'ací el tragueren, mort, amb els peus per davant,
envers la catedral.
Carrer de Cabillers, la plaça de l'Almoina.

Penses els darrers anys
d'Ausiàs March, perplex amb la vivacitat
dels poetes locals, de l'Horta de València.

Jo sóc aquest que em dic...

Es colpejava el pit,
el puny com una pedra, insistint foscament.

I se'n tornava a casa, irritat, en silenci,
barallant l'epigrama ple de dificultats,
unes banalitats del tot insuportables.
Un dia es va morir com es mor tot el món.

Jo sóc aquest que em dic...

Agafats de les mans, vàrem llegir la làpida.
I seguïrem, després, pel carrer de la Mar.

Ens atreia la casa. I altre dia tornàrem.
I hem tornat molts de dies.

Carrer de Cabillers, la plaça de l'Almoina.
Hem entrat a la Seu; hem vist la sepultura d'Ausiàs;
hem mirat aquell Sant Vicent, vell, que pintà Jacomart.
Tornem algunes voltes. El carrer de la Mar, el de les Avellanes.

Ací estigué la casa on visqué Ausiàs March.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

Ací, de cos present, estigué Ausiàs March.
De cos present. Jo sóc aquest...

Un sagristà de la Seu em contava com referen el cos
d'Ausiàs, amb fils-ferro, enllaçant trossos d'ossos.
Un migdia de llum exasperada, anàrem
a Beniarjó; collires unes flors en un marge:
les volies deixar en aquelles ruïnes.

Creuàrem en silenci les ruïnes, pensàrem
Ausiàs March allí, l'esclava de cinc mesos,
amb el fill bord creixent-li; retornàrem després
a Gandia; tu duies les flors en una mà.

En eixir de Gandia les llançares a l'aire,
a l'aire de Gandia i de Tirant lo Blanc.
Jo sóc aquest que em dic...

Carrer de Cabillers, la plaça de l'Almoina.
La teua mà en la meua com un grapat de terra,
arrelats l'un en l'altre.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

4. Carrer del Miracle

«L'ofici»

Libre d meravelles

«Lo jorn sencer tostemps sospir.»
Joan Timoneda

Venies d'una llarga família de forners
i a tu t'agradaria ser forner, com els teus,
i entrar feixos de llenya, de pinassa, en el forn,
i fer el rent, en caure el dia, com el feien,
i a mitjanit anar al forn per a pastar,
creuar amb una ràpida ganiveta la pasta,
i escombrar lentament, prendre-li el foc al forn,
ficar el cap al forn,
aquell infern de flames
que olia intensament als matins del Garbí,
pujar a l'alcavor, aquell calor humit.

I deixar caure el pa, aquell pa cruixidor,
i alegre, a les paneres, i tripular el forn,
fer-li créixer el foc, o fer-li-lo minvar.

Tu series forner, com ho foren els teus.
I al costat del teu pare aprengueres l'ofici,
nit a nit, dia a dia, i ara en tens l'enyorança.

Una amarga enyorança per a tota la vida
et creua el pit de banda a banda amb aquell ràpid
senyal de ganiveta que no pots oblidar.

Allò que més t'agrada, d'on et vénen els versos,
els arraps en la carn, aquells dies salvatges
quan entraves els feixos de pinassa en el forn.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

5. Plaça de Sant Lluís Bertran

«Propietats de la pena. Les paraules inconscients»
Libre de meravelles

Les paraules inconscients
que una tendresa et va dictar,
on són?

De vegades les dius,
i les dius amb malenconia.

Vares crear una família.
Tenies un desig de pàtria,
no era sols el desig d'un cos.

Una voluntat fundadora,
una intensa civilitat
instaurares en el principi:
un veïnat, un pis humil,
la taula a punt, el llit a punt.

Ara veus com creixen els fills,
i se t'imposa una consciència,
la paraula greu i precisa,
sentiment de comunitat.

Aquest no és un text didàctic:
és, més bé, un poema d'amor,
el poema del teu amor,
el poema de tot l'amor.

El veïnat i la ciutat
i la casa i els fills que creixen,
el jornal diari que et guanyes.

No cantes, ara. No cal; no cal.

Des de la terrassa, contemples
les avingudes, la ciutat,
el curs lent, prestigiós, del riu.
A l'altra banda veus la mar.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

6. Carrer de Samaniego

«Dies»

Libre de meravelles

«Amb honestat matant ma vida morta.»
Roís de Corella

Carrer de Samaniego,
aquell taller d'orfebre on fores aprenent per ser alguna cosa,
perquè calia ser, llavors, alguna cosa,
i fores aprenent en un taller d'orfebre.

Conserves el record com en un cossiòl,
és un record humil, com un gerani pà·lid.

Hi havia unes finestres ventrudes i solemnes
que donaven a un pati;
potser fou una casa –qui sap?- senyorial.

Aquells vespres llarguíssims de l'estiu,
unes veus que vibraven, anònimes,
eixint de qui sap quina finestra,
l'alegria de l'aigua rebotant en qui sap quines cuines
i arruixant l'aire espés d'aquell agost horrible.

Et suava la mà agafada al cisell.
Tu tindries, llavors, tretze o catorze anys.

T'agradava la vida, el carrer dels Serrans,
les gents que van i tornen, compren una cistella,
un cavall de cartó, el fil d'empalomar.

Et menjaves el teu entrepà pel carrer,
mentre veies les gents que anaven i tornaven,
allò que més t'agrada, que t'agradava més,
t'agradava la vida com el pa amb oli i sal.

L'església cremada de la Maedéu Grossa,
una parella es perd pel carrer de Roters,
el mercat que hi havia darrere de les torres,

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

aquella dignitat italiana, em pense,
la vida entre les pedres cultes i nobilíssimes,
les fulles de lletuga espargides per terra,
les taronges, les llimes, una vivacitat,
una olor de cordells, l'olor de saladura.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

7. Portal de la Valldigna

«**Cos Mortal**»

Libre de meravelles

«Sí com aquell qui és jutjat a mort.»
Ausiàs March

Trinquet dels Cavallers, la Nau, Bailén, Comèdies,
Barques, Transits, en Llop, Mar, Pasqual i Genís,

Sant Vicent, Quart de fora, Moro Zeit, el Mercat,
Mercé, Lope de Vega, Colom, Hernán Cortés,

Trenc, Ciril Amorós, Pelayo, Campaners,
Palau, Almirall, Xàtiva, Cabillers, Avellanes,

Pouet de Sant Vicent, Cavallers, Sant Miquel,
Roters, Sant Nicolau, Samaniego, Serrans,

Rellotge Vell, Sant Jaume, Juristes, Llibertat,
Soledat, Ballesters, Bonaire, Quart de dins,

Blanqueries, Llanterna, l'Albereda, Correus,
Nules, Montolivet, Gil i Morte, Espartero,

Miracle, Cordellats, Misser Mascó, Minyana,
el Portal de Valldigna, Porxets, Soguers, Navellos,
Querol, Reina Cristina, Mayans i Ciscar, Temple,

ponts de la Trinitat, del Real, de la Mar,
d'Aragó, dels Serrans, de Sant Josep, de l'Àngel.

I l'avenida del Doncel Luis Felipe García Sánchiz.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

8. Església de Sant Joan del Mercat

«No escric èglogues»

Libre de meravelles

«Irats e gauzens me'n patray
s'ieu ja la vey, l'amor de lonh.»
Jofre Rudel

No hi havia a València dos comes com les teues.
Dolçament les recorde, amb els ulls plens de llàgrimes,
amb una teranyina de llàgrimes als ulls.
On ets? On són les teues comes tan adorables?

Recórrec l'Albereda, aquells llocs familiars.
Creue les nits. Evoque les baranes del riu.
Un cadàver verdós. Un cadàver fosfòric.
L'espectre de Francisco de la Torre, potser.

No hi havia a València dos comes com les teues.
Llargament escriuria sobre les teues comes.
Com si anasses per l'aigua, entre una aigua invisible,
entre una aigua claríssima, venies pel carrer.

La carn graciosa i fresca com un cànter de Serra.
I jo t'evoque dreta sobre les teues comes.

Carregaven els hòmens els ventruts camions.
Venien autobusos de Gandia i Paterna.
Eixien veus dels bars, l'olor d'oli fregit.

Tu venies solemne sobre les teues comes.
Oh la solemnitat de la teua carn tendra,
del teu cos adorable sobre les llargues comes!

Carrer avall, venies entre els solars, els crits,
els infants que jugaven en eixir d'escola,
la dona arreplegava la roba del terrat,
l'home recomponia lentament un rellotge
mentre un amic parlava dels seus anys de presó
per coses de la guerra, tu venies solemne,
amb més solemnitat que el crepuscle,
o amb una dignitat que el crepuscle rebia de tu sola.
Tota la majestat amada del crepuscle.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

No hi havia a València dos comes com les teues,
amb la viva alegria de la virginitat.

Sempre venies, mai no arribaves del tot,
i jo et volia així, i jo ho volia així:
nasquí per guardar-te, per veure com venies.

Inútilment recórrec els crepuscles, les nits.
Hi ha els hòmens que carreguen lentament camions.
Hi ha els bars, l'oli fregit, les parelles d'amants.

Jo recorde unes comes, les teues comes nues,
les teues llargues comes plenes de dignitat.

No hi havia a València dos comes com les teues.
Un cadàver verdós. Un cadàver fosfòric
va tocant les anelles, va preguntant per tu.
Es desperta Ausiàs March en el vas del carner.

Jo no sé res de tú. Han passat segles, dies.
Inútilment recórrec València. No escric èglogues.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

9. Av. de l'Oest (Ràfol/Beata)

«Les coses»

Libre de meravelles

«Quan, entre gents, estic mut e pensiu.»
Ausias March

En la foscor, hi havia dones sobre els rastells.
Deien coses obscenes, amablement obscenes,
d'una afalagadora obscenitat potser.
I fumaven. Recordes que, en la foscor, fumaven.

El carrer de Ribot tenia un vell prestigi.
No l'havies vist mai. I no el veuries mai.
Un amic et va dur. Hi havia llums sinistres.

Vàreu passar de llarg. Amb les cames obertes,
les dones s'aventaven l'engonal amb la falda.

Em conten que, a la guerra, feien cua els soldats.
En acabar la guerra, ¿hi hagué, entre aquelles dones,
una depuració? No ho he sabut. No ho sé.

Igual que el mar retorna els ofegats, la guerra
retornava aquells cossos grossos en la foscor.

Si no recorde mal, per aquell temps llegies
—i potser te'n sabies de memòria fragments—
els poemes de Rilke. D'Aleixandre et venia
el delit de la llum —netedat o puresa,
o la impuresa que la netedat podia
redimir, i dius massa, oh, no et claves en bucs!

Vàreu passar de llarg. Al cantó del carrer
dit de Guillem de Castro, vomitares, indigne.
En "El Siglo" et prengueres un café sense sucre.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

10. Plaça de Sant Agustí

«Arbres de pols»

Llibre de meravelles

«Oïu, mortals, oïu grans meravelles.»
Joan Batiste Anyés

Davant el temple de Sant Agustí, paraven
autobusos, tramvies grocs. Evoque una plaça
polsosa, d'arbres trists. Ara tot ha canviat.

Jo recorde un vell pati, i a dins una tartana.
Recorde el passadís, tot pixat, de Sant Pau.
El passadís podia, de lluny, a l'àcid úric.

La plaça era una plaça polsosa i pobletana.
Més enllà, l'Institut, oh la cultura, mare!

Aquells tramvies grocs, els autobusos blaus,
bruts de la pols llunyana de Silla i Catarroja.

I baixava una dona, i duia una cistella
i vora riu anava a la Presó Model.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

11. Plaça de l'Ajuntament

«Propietats de la pena. Assumiràs la veu d'un poble»

Libre de meravelles

ASSUMIRÀS la veu d'un poble,
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble,

i patiràs, i esperaràs,
i aniràs sempre entre la pols,
et seguirà una polseguera.

I tindràs fam i tindràs set,
no podràs escriure els poemes
i callaràs tota la nit
mentre dormen les teues gents,

i tu sols estaràs despert,
i tu estaràs despert per tots.

No t'han parit per a dormir:
et pariren per a vetlar
en la llarga nit del teu poble.

Tu seràs la paraula viva,
la paraula viva i amarga.

Ja no existiran les paraules,
sinó l'home assumint la pena
del seu poble, i és un silenci.

Deixaràs de comptar les síl·labes,
de fer-te el nus de la corbata:
seràs un poble, caminant
entre una amarga polseguera,
vida amunt i nacions amunt,
una enaltida condició.

No tot serà, però, silenci.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

Car diràs la paraula justa,
la diràs en el moment just.
No diràs la teua paraula
amb voluntat d'antologia,
car la diràs honestament,
iradament, sense pensar
en ninguna posteritat,
com no siga la del teu poble.

Potser et maten o potser
se'n riguen, potser et delaten;
tot això són banalitats.

Allò que val és la consciència
de no ser res si no s'és poble.
I tu, greument, has escollit.

Després del teu silenci estricto,
camines decididament.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

12. Carrer de Misser Mascó

«Educadament, Misser Mascó, 17»

L'inventari clement de Gandia

En Misser Mascó, 17. Al costat de Mestalla.
Enfront hi ha l'Albereda i, més avant, el riu.
Des d'on escric es veuen les palmeres més altes.
Des d'on escric es veuen, primerament, llençols.
Quan es mou un poc d'aire es veuen les palmeres,
verdes, entre un parell de llençols commoguts.
Quan la riuada, es veia, des d'ací, l'agonia
d'un parell de cavalls nugats en un estable.
Els dies clars es veu, a l'esquerra, la mar.
La mar entre terrasses, feta a trossos de vidre.
A l'horabaixa dóna certa serenitat.
Els que vénen a casa ixen, sempre, un moment
a contemplar el mar, i diuen: mira, el mar!
És un descobriment que fan cada vegada.
Aleshores el mar esdevé cosa meua.
Jo no els puc mostrar cap cosa d'importància
entre les quatre pobres parets de casa meua:
no tinc quadres de firmes conegudes, il·lustres:
a penes, uns retalls, unes fotografies
retallades d'algunes revistes il·lustrades;
però aleshores dic: ara veuran vostés.
I els trac a la terrassa i els dic: com va, això?
El mar esdevé meu. És com una obra meua.
És com un quadre, l'únic quadre que jo he pintat.
I tots diuen: el mar! Callen, bocabadats.
Em donen uns discrets colpets, com qui no pot
fer, de tanta emoció, l'elogi necessari.
Hi ha algú que em prem el braç volent felicitar-me.
És que no poden més. Es queden esgotats.
I tornen, en silenci, a la casa, a les pobres
parets, a la pobresa que hi ha dins de la casa.
Sí, Misser Mascó, 17. Des del meu menjador
es veu el mar, també. Les nits de juliol,
mentre sopem, mirem quasi totes les nits
com esclaten les altes carcasses de les festes
que fan en un grapat de pobles que hi ha enfront.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

I escoltem les campanes, i escoltem els coets.
La meua dona pensa en Gandia, aleshores;
jo pense en Burjassot. Després, quan s'ha acabat
el castell, escoltem els grills i les granotes,
mirem l'horta adormida, la nit de tota l'horta,
la llum groga que hi ha davant les alqueries...
Sabem que, més enllà, està despert el mar.
Des del llit, de vegades, escoltem la sirena
d'algun vaixell del port. Des del llit, de vegades,
escoltem el xiulit i l'estrèpit d'uns trens.
Des del llit escoltem el crit dels teuladins
i l'alegre i humil campana de l'església,
els vells carros de l'horta camí de la ciutat...
Després es veu el mar. Sí, Misser Mascó, 17.
A l'esquerra, Mestalla. I davant, l'Albereda.
Al costat de l'església hi ha, esveltíssims, uns arbres.
Quan ve la primavera hi ha una alegria insòlita
de teuladins i fulles. Es veuen les finestres
obertes, aleshores; les cortinetes verdes,
blaves, grogues o blanques. Hi ha la xica abocada
a la finestra mentre menja el seu berenar,
i mira, absurdament, sense cap interès,
i es troba ben a gust, potser sense adonar-se'n,
allí, mentre berena, amb l'aire de la mar.
Darrere la finestra oberta, hi ha la dona
que planxa, hi ha la dona que cus, hi ha el xic que crida
un xic d'un altre pis. Un, mentrestant, fa versos.
Un mentrestant, no pot amb la gran alegria
que li ompli tot el cos; amb l'aire que recorre
tota la seua vida, amb la joia de viure,
amb l'alegria d'aigua que té la seua sang
i aquell desig de sempre, de sobte, esdevé
d'obscur com era abans, alegre, net, més clar;
i un peccat alegrement, peccat insensatament.
Una manera bàrbara d'alegrar-se d'haver
nascut: una manera elemental i pura.
Hi ha les penes, també. Sempre n'hi ha, de penes.
I temences, i dols, coses que no es comprenen,
que entren iradament, brutalment, no sé com,
sense tocar el timbre, i apaguen les minetes,
i deixen casa a fosques per a tota la vida.
De nit es veu la llum des de totes les cuines.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

RUTA VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

I darrere els cristalls, es veu sempre la dona
que està rentant els plats i les culleres mentre
dormen els fills i l'home, sense cantar, tan sola,
mentre l'aigua rebota en els plats de la pica.
S'escolta l'escomesa que té l'aigua dels vàters.
Després, més tard, es veu el desllunat a fosques.
Tot el món és al llit. Jo torne de la feina.
Cada nit és com si fóra l'encarregat
de recórrer els llits dels infants de la casa:
cada nit pense en ells, en tornar de la feina;
pense en els meus veïns; vull dir, pense en els meus.
Ara estaran aquells, posem per cas, besant-se;
aquells altres, segur, dormiran com a bèsties...
Sí, Misser Mascó, 17. No és el títol d'un llibre:
és el meu domicili. És el món. És ma casa.
Ma casa és una casa entre altres vint-i-nou.
Sí, Misser Mascó, 17. És molt més que una adreça;
és, també, més que un llibre: és tota la meua obra.
Tota la meua vida entre quatre parets.
Les quatre parets llises i clares de ma casa.